BERKTAŞ
AVUKATLIK BÜROSU

MURİS MUVAZAASI

Esra Berktaş
esraberktas@gmail.com

I. GİRİŞ

Uygulamada türlü nedenlerle mirasbırakanın mirasçılarından mal kaçırmak istediği görülmektedir. Bu nedenler toplumsal, ailevi olabileceği gibi; erkek çocukların kayırılması şeklinde ataerkil anlayışa ve bunun yanı sıra psikolojik birtakım nedenlere de dayanabilir. Sıkça rastlanan bu durumlara muris muvazaası adı verilmekte ve aşağıda açıklanacağı üzere bu kavram Yargıtay içtihadı birleştirme kararları ve daire kararları ile öğretide şekillenmektedir.

Bu çalışmada genel olarak muvazaa kavramı açıklandıktan sonra, ayrıntılı olarak muris muvazaası açıklanacaktır. Olabildiğinde tartışmalara da yer verilmek suretiyle muris muvazaasının nasıl ortaya çıktığı, nedenleri ve hükümleri üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda pratiğe yönelik olarak muris muvazaasına dayalı tapu iptal ve tescil davası incelenecek ve kısaca tenkis davasından farkları ortaya konacaktır. Son olarak da konu ile ilgili iki içtihadı birleştirme kararı incelenecektir. Bu sayede muris muvazaası kapsamlı olarak ele alınmış olacaktır.

II. GENEL OLARAK MUVAZAA

A. Kavram

Muvazaa, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacı ile bilerek ve isteyerek gerçek iradelerine uymayacak ve kendi aralarında hüküm ve sonuç doğurmayacak bir görünüş yaratmak konusunda anlaşmalarıdır[1].

Muvazaa Türk Borçlar Kanunu'nun 19. maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre "bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır. Borçlu, yazılı bir borç tanımasına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz".

[1] Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, s. 345.

B. Unsurlar

Muvazaanın yukarıdaki tanımı düşünüldüğünde kısaca belirtilebilecek olan unsurları vardır. Öncelikle tarafların iç iradeleri ile beyanları arasında bilerek yaratılan bir uyumsuzluk olmalıdır. Örneğin bağışlanmak istenen bir taşınmazın satış sözleşmesine konu edilmesinde tarafların iç iradeleri ile beyanları arasında bir uyumsuzluk mevcuttur. İkinci olarak üçüncü kişileri aldatmak niyeti gerekmektedir. Örneğin bir kimsenin alacaklılarından mal kaçırmak için satış sözleşmesi yapması durumunda, görünüşte meydana getirilen durum ile alacaklılar aldatılmak istenmektedir. Son olarak tarafların aralarında muvazaa hususunda anlaşmaları gerekmektedir. Buna muvazaa anlaşması denilmektedir. Bu anlaşmada taraflar, muvazaalı işlemin bir hüküm ifade etmediği ve sadece üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yapıldığına dair anlaşmaktadırlar[2].

C. Çeşitler

Türk hukukunda iki çeşit muvazaa söz konusudur. Bunlardan birincisi mutlak muvazaa, ikincisi ise nispi muvazaadır.

Bu ayrımın yanı sıra, tam ve kısmi muvazaa ayrımı da yapılmaktadır. Muvazaa sözleşmenin tamamını kapsıyorsa tam muvazaadan, muvazaa sözleşmenin bazı hükümlerine ilişkinse kısmi muvazaadan söz edilir[3].

1. Basit (Saf) Muvazaa

Muvazaa hiçbir hüküm doğurmayacaksa[4] ya da bir başka deyişle hukuki işlemin arkasında gizlenen bir başka işlem yoksa, basit (saf) muvazaadan söz edilir. Buna mutlak muvazaa da denilmektedir. Basit muvazaaya örnek olarak birinin, ekonomik durumu yerinde olan bir başka kimseden yardım istemesi ve ekonomik durumu iyi olan kimsenin de sanki diğerine karşı belli bir miktar borçluymuş gibi göstermek için bir hatır senedi düzenlemesi verilebilir.

2. Nitelikli (Vasıflı) Muvazaa

Tarafların görünüşte yaptığı işlemin, aslında başka bir işlemi yapmak için gerçekleştirilmiş olduğu durumlarda ise nitelikli (vasıflı) muvazaa söz konusudur[5]. Yani bu tür muvazaada iki işlem mevcuttur. Bunlardan birincisi görünüşteki işlem, diğeri ise gizli işlemdir. Görünüşteki işlem tarafların gerçek iradesini yansıtmaz. Bunun yapılmasının sebebi üçüncü kişileri aldatmaktır. Gizli işlem ise tarafların gerçek iradesini yansıtır. Nitelikli muvazaanın değişik görünüm biçimleri vardır:

a. Sözleşmenin Niteliğinde Muvazaa

Tarafların yaptıkları görünüşteki sözleşme gizli işlemin niteliğini gizlemek içindir. Örneğin bağışlama satış gibi gösterilirse, sözleşmenin niteliğinde muvazaa mevcuttur.

[2] Yavuz, Nihat. *Muvazaa, İnançlı İşlem, Nam-ı Müstear ve Kanuna Karşı Hile Davaları*, s. 3.
[3] Oğuzman, Kemal, Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 130.
[4] A.g.e., s. 130.
[5] Kocayusufpaşaoğlu, s. 346.

b. Kısmi Muvazaa

Yukarıda kısaca belirtildiği üzere, sözleşmenin şartlarında ya da konusunda muvazaa söz konusu olabilir. Yani sözleşmenin tamamında muvazaa mevcut değildir. Muvazaalı olan kısım hariç geri kalan kısım için tarafların iradeleri uyuşmaktadır.

c. Tarafta Muvazaa

Muvazaalı işlem iki kişi arasında yapılmış gösterilmekte, fakat sözleşme gerçekte ise farklı kişiler arasında gerçeklemektedir. Kocayusufpaşaoğlu'na göre bu durumda tarafta muvazaa denilen nitelikli muvazaanın bir türü söz konusu olmakla birlikte Oğuzman'a göre böyle bir muvazaa türü yoktur[6]. Oğuzman (A) ile (B) arasında bir sözleşme kurulmasına rağmen, (A) ile (C) aralarında bu sözleşmenin kendi aralarında kurulduğu konusunda anlaşmışlarsa, bu sözleşmede tarafta muvazaa olmadığını, basit muvazaa olduğunu söylemektedir.

D. Muvazaanın Hükümleri

1. Genel Olarak

Genel olarak muvazaada görünüşteki işlem tarafların iradesine uymadığı için, gizli işlem ise şekil şartı eksikliğinden geçersiz kabul edilmektedir. Bu husus başka görüşler de incelenmek suretiyle aşağıda daha ayrıntılı olarak incelenecektir. Geçersiz olmanın getirdiği birkaç sonuç vardır. Öncelikle taraflar arasında alacak borç ilişkisi doğmaz. Aynı zamanda muvazaanın varlığı her zaman iddia ve ispat edilebilir. Muvazaa kendiliğinden göz önünde tutulur. Bunların yanı sıra belirli bir zaman geçmesi, muvazaa sebebinin ortadan kalkması veya tarafların icazet vermesi ile muvazaalı sözleşme geçerli hale gelmez.

2. Taraflar Arasında

a. Muvazaalı Sözleşme

Muvazaalı sözleşme, tarafların iradelerine uygun olmadığından muvazaa nedeniyle hükümsüzdür. TBK m. 19'da da tarafların gerçek iradelerinin esas alınacağı düzenlenmiştir.

Hükümsüzlük görüşünün yanı sıra bazı yazarlar muvazaada yokluk halinin mevcut olduğunu savunmaktadır[7]. Bunu savunan yazarların gerekçesi tarafların açıkladığı bir iradenin mevcut olmadığı ve bu sebeple bir sözleşme kurulmuş sayılamayacağıdır. Nitekim Kocayusufpaşaoğlu'na göre sırf "görünüşte kalan" ve her iki tarafın bilerek ve isteyerek hukuki sonuç doğurmamak üzere açığa vurulmuş irade beyanları ile "gerçek" bir işlemin oluştuğu söylenemez[8]. Öte

[6] Oğuzman, s. 130.
[7] Kocayusufpaşaoğlu, s. 355.
[8] A.g.e., s. 355.

yandan Oğuzman şeklen de olsa irade beyanı varsa yokluk halinin söz konusu olamayacağı görüşündedir.

Muvazaanın hükmü açısından bir başka görüş ise muvazaada klasik anlamda bir hükümsüzlük olmayacağı şeklindedir[9]. Bu görüşü savunanlar ise bunun özel bir hükümsüzlük türü olduğunu ve ancak taraflar ve ilgili üçüncü kişilerce ileri sürülebileceğini; fakat hakim tarafından dikkate alınamayacağını belirtmektedirler.

b. Gizli Sözleşme

Nitelikli muvazaada yukarıda da bahsedildiği üzere iki işlem söz konusudur. Biri görünüşteki işlem, diğeri de gizli işlemdir. Eğer nitelikli muvazaa varsa, gizli sözleşme kural olarak tarafların iradelerini yansıttığı için geçerli bir sözleşmedir. Öte yandan eğer bu sözleşme şekil şartlarına tabii ise; fakat bu şartlar yerine getirilmemişse şekle aykırılıktan geçersiz olacaktır.

Tartışma konusu olan bir husus ise muvazaalı sözleşmenin şekil şartına bağlı olarak yapılması sebebiyle, gizli sözleşmenin şekil şartının da gerçekleşmiş olup olmayacağıdır. Fransız Hukuku'nda bazı yazarlar, muvazaa sözleşmesinin şekil şartına uygun yapılmış olmasının yeterli olduğunu ve bunun gizli sözleşmeyi de koruyacağını belirtirken, Alman, İsviçre ve Türk hukukunda baskın görüşe göre gizli işlemin şekil şartı eksikliğinden geçersiz olacağı kabul edilmektedir[10]. Örneğin gizli satış ya da bağışlama sözleşmeleri tapu sicilinde resmi şekle uygun olarak yapılmazsa şekle aykırılıktan geçersiz olacaktır.

c. Kısmi Muvazaa

Kısmi muvazaada sözleşmenin tümü değil, sadece bir hükmü ya da bazı hükümleri muvazaalıdır. Bunun tipik örneği bedelde gösterilen farklılıklardır. Örneğin taşınmaz satışlarında bedel düşük ya da fazla gösterilebilir. Bu durumda ne olacağına dair iki görüş mevcuttur.

Bu görüşlerden birincisi borçlar hukuku ilkelerini esas alır. Bu görüşe göre, düşük gösterilen bedel muvazaa sebebiyle; tarafların gerçek iradelerini yansıtan bedel ise resmi şekilde yapılmaması nedeniyle hüküm doğurmamaktadır. Bu sebeple sözleşmeyi hükümsüz saymak gerekecektir. Buna karşı olarak bedelde muvazaanın kısmi muvazaa olduğu bu sebeple sözleşmenin tamamının geçersiz sayılmasının bu muvazaa türünün niteliğine aykırı düşeceği savunulmaktadır[11]. Fakat bedel, satım sözleşmesinin esaslı unsuru oluşturmaktadır. Bu nedenle bedele ilişkin hükmün hükümsüz olması, sözleşmeyi esaslı unsurundan yoksun bırakacaktır. O halde sözleşmenin tamamının hükümsüz olacağını kabul etmek uygundur.

[9] Oğuzman, s. 132.
[10] Kocayusufpaşaoğlu, s. 356.
[11] A.g.e., s. 357.

İkinci görüş ise vergi mevzuatını esas almaktadır. Bu görüşe göre bedel muvazaa yapılmasının amacı daha düşük tapu harcı ödenmesidir. Vergi mevzuatına göre sözleşme geçersiz değildir. Aradaki fark, gecikme faizi de hesaplanarak, cezası da eklenerek tahsil edilmektedir. Vergi mevzuatına göre sözleşmeyi ayakta tutan görüşe katılmayan yazarlar, geçersiz sözleşmelerden vergi alınmasının mümkün olmayacağını, bu nedenle vergi mevzuatı uyarınca sözleşmelerin geçersiz sayılmadığını ve vergi mevzuatının sözleşmelerin geçerliliğini belirlemede karar vermeye yetkisi olmadığını belirtmektedir.

3. Üçüncü Kişilere Karşı

Kural olarak muvazaa üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir; ancak bazı durumlarda bunu üçüncü kişilere karşı ileri sürmek mümkün değildir. İlk olarak, muvazaanın üçüncü kişilere karşı öne sürülmesi MK m. 2/II uyarınca hakkın kötüye kullanılması teşkil ediyorsa, muvazaa iddiası dinlenmez[12]. Örneğin taraflar satış sözleşmesi ile taşınmazlarını birbirlerine temlik ettikten sonra biri, aldığı taşınmaz üzerine büyük değerde bir bina kurarsa, diğerinin muvazaayı ileri sürmesi hakkın kötüye kullanılması teşkil edecektir[13]. İkinci olarak, bir kimsenin bir başkasına muvazaalı olarak devrettiği bir taşınır üzerinde, üçüncü bir kişi lehine mülkiyet ya da diğer bir ayni hak tesis edilirse ve üçüncü kişi iyiniyetliyse, iktisap geçerli olacaktır. Üçüncü olarak, bir kimse taşınmazını muvazaalı olarak devrettiği takdirde mülkiyet geçmez; fakat tapuda yolsuz tescil söz konusu olur. O halde tapu kütüğündeki kayda güvenip taşınmazı devralan iyiniyetli üçüncü kişinin de iktisabı korunacaktır. Son olarak TBK m. 19 uyarınca "borçlu, yazılı bir borç tanımasına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz". Örneğin bir kimse, bir başkasına sadece iş hayatında itibar sağlamak amacıyla hatır senedi düzenlerse, bu husus taraflar arasında ileri sürülebilmekle birlikte, bu senedi devralan iyiniyetli üçüncü kişiye karşı muvazaa iddiası ileri sürülemeyecektir.

III. GENEL OLARAK MURİS MUVAZAASI

A. Kavram

Muris muvazaası, bir kimsenin mirasçısını miras hakkından yoksun bırakmak amacıyla, yaptığı ivazsız kazandırmaları satış (ya da ölünceye kadar bakma sözleşmesi) gibi göstermesidir. Bu sayede aslında ivazsız kazandırma yapılan kişiler, sözde satış karşılığında para vermiş gibi gözükeceklerdir ve saklı paylı mirasçılarının ilerideki tenkis davası önlenmiş olacaktır[14]. Örneğin kişi son eşi ve çocuklarına, diğer mirasçılarının saklı

[12] Özkaya, Eraslan. *İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları*, s. 172.
[13] O5.02.1947 tarih 20/6 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca, ilgili örnekte taraflardan birinin, aslında satış değil, trampa söz konusu olduğuna ilişkin muvazaa öne sürmesi hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilmiştir. Karara göre hükümsüzlük yazılı delil getirilerek iddia edilse dahi, bu iddia hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceğinden açılan davanın reddi gerekmektedir.
[14] Dural, Mustafa, Turgut Öz. *Türk Özel Hukuku Miras Hukuku*, s. 262.

payını ihlal edecek ölçüde kazandırma yapmak isterse, daha sonra bunların tenkis davası açmasını önlemek için, aslında bağışlama olarak yapmak istediği sözleşmeyi satış gibi göstermektedir. Bu şekilde diğer mirasçılarının tenkis davası engellenir.

B. Unsurlar

1. Görünüşteki işlem (sözleşme)

Görünüşteki işlem, tarafların bilerek ve isteyerek beyanları arasında meydana getirdikleri uyumsuzluktur. Muris muvazaasında bu işlem, mirasbırakanın mirasçısından mal kaçırmak amacıyla, iradelerine uygun olmayacak ve hüküm ve sonuç doğurmayacak şekilde yaptıkları sözleşmedir[15]. Bu durum uygulamada en çok, iradeleri bağışlama olmasına rağmen mirasbırakanın ve karşı tarafın bunu satış ya da ölünceye kadar bakma sözleşmesi şeklinde göstermeleri biçiminde karşımıza çıkar.

2. Muvazaa Anlaşması

Miras bırakanla karşı tarafın, görünüşteki işlemin sadece mirasçıları aldatmak amacıyla yapıldığı ve hüküm ve sonuç doğurmayacağı hususunda anlaştıkları anlaşmadır[16].

Bu anlaşma herhangi bir şekil koşuluna bağlı değildir. Yazılı ya da sözlü olarak yapılabilir. Yine de muvazaa anlaşmasının, görünüşteki sözleşmeden önce veya en geç onunla aynı zamanda yapılması gerekmektedir. Aksi halde yapılan yeni sözleşme, öncekini değiştiren yeni bir sözleşme olacaktır.

Muvazaa anlaşması mirasbırakan tarafından bizzat veya onun temsilcisi tarafından yapılabilir. Mirasbırakanın görünüşteki anlaşmayı bizzat yapması, muvazaa anlamasını onun temsilcinin yapmasına engel değildir[17].

3. Mirasçıları Aldatma Amacı

Muris muvazaasının diğer nispi muvazaalardan farkı, bunun tarafların görünüşte meydana getirdikleri satış akdi ile mirasçıları aldatmak amacıyla yapılmasıdır. Zira diğer nispi muvazaalarda aldatılmak istenen üçüncü bir kişiyken, muris muvazaasında mirasçılar aldatılmaktadır.

Miras bırakan muvazaalı sözleşmeyi mirasçılarından biri ya da birkaçı ile yaptıysa bundan zarar gören diğer mirasçıları; yok eğer mirasçı olmayan kişilerle yaptıysa, tüm mirasçıları aldatmak amacı gütmüş sayılmaktadır. Eğer mirasbırakan mirasçıları değil de, üçüncü kişileri aldatmak amacıyla muvazaa anlaşması yapmış ise, o zaman muris muvazaası değil, taraf muvazaası söz konusu olmaktadır[18].

---

[15] Özkaya, s. 345.
[16] Özuğur, Ali İhsan. *Tenkis Muvazaa Mirasta İade Davaları*, s. 866
[17] Özkaya, s. 345.
[18] A.g.e., s. 346.
Eraslan'a göre mirasbırakan kiracısını tahliye ettirmek ya da alacaklısından mal kaçırmak için de muvazaa anlaşması yapabilir; fakat burada mirasçılar üçüncü kişi olarak değil, miras bırakanın halefi sıfatıyla hareket etmektedir. Bu sebeple burada taraf muvazaası söz konusudur. Öte yandan bahsedilen kiracı ya da alacaklı, mirasbırakanın mirasçısı olsa dahi taraf muvazaası mevcuttur. Zira mirasbırakan onları mirasçı oldukları için

Muris muvazaasında aldatma amacı incelenirken, üzerinde durulması gereken iki husus söz konusudur. Bunlardan birincisi, muvazaalı sözleşmenin yapıldığı tarihte mirasçı sıfatını taşımayan; fakat sonradan kazanan kişinin durumudur. İkincisi ise muvazaalı sözleşmenin yapıldığı tarihte, mirasbırakanın en azından bir mirasçısı bulunup bulunmamasının gerekliliğine ilişkindir. Bu iki husus oldukça tartışmalı olduğundan, iki ayrı başlık halinde incelenecektir.

a. Muvazaalı sözleşmenin yapıldığı tarihte mirasçı sıfatını taşımayan; fakat sonradan kazanan kişinin durumu

Mirasçılık sıfatı mirasbırakanın ölüm tarihine göre belirlenir. Mirasbırakanın muvazaalı sözleşme yapmasının esas amacı, mirasçılardan mal kaçırmak olduğu kadar bunların bu malları tekrar elde etmesini de önlemektir[19]. Bu sebeple mirasbırakan sadece o andaki değil, gelecekteki tüm mirasçılarını da aldatmak istemektedir. Bunun yanı sıra bir mirasçı taşınmazın terekeye dönmesini sağlarsa, muvazaalı sözleşme tarihinde mirasçı olmayan fakat mirasbırakanın ölümü tarihinde mirasçı olan kişi bundan pay alabilecektir. O halde bu kişiye mirasbırakanın muvazaalı sözleşmeyi yaptığı tarihte mirasçı olmaması sebebiyle dava hakkı tanımamak çelişkili olacaktır.

b. Muvazaalı sözleşmenin yapıldığı tarihte, mirasbırakanın en azından bir mirasçısı bulunup bulunmaması hususu

Bir görüşe göre mirasbırakanın muvazaalı sözleşmenin yapıldığı tarihte hiç mirasçısı olmaması durumunda, mal kaçırma amacı da gerçekleşemeyecektir. Bir başka görüşe göre ise o sırada hiç mirasçı olmasa bile Hazine son mirasçıdır. Aynı zamanda mirasbırakan ileride mirasçı olacak olanlardan da mal kaçırmak isteyebilir. Özkaya, Hazinenin son mirasçı olduğunu kabul etmekte; fakat mirasbırakanın Hazineden mal kaçırmak ya da Hazineyi aldatmak için bir nedeni olmadığını ileri sürmektedir[20]. Bunun yanı sıra Hazine saklı paylı olmadığından tenkis davası da açamayacaktır.

4. Gizli Sözleşme

Diğer nispi muvazaalardaki gibi, muris muvazaasında da gizli sözleşme mevcut olmalıdır. Muris muvazaasında mirasbırakan malını bağışlamak istemektedir. İradesine uygun olan bu sözleşme, başka bir sözleşmenin ardında gizlenmektedir. O halde gerçek iradesine uygun olan fakat saklanan sözleşmeye gizli sözleşme denmektedir[21].

Gizli sözleşme, görünüşteki sözleşmenin aksine tarafların gerçek iradelerine uygun olduğu için kural olarak geçerlidir. Burada gizli sözleşmenin geçerliliğine dair bir ayrım yapılması gerekir. Gizli sözleşme taşınır mallarda ve tapusuz taşınmazlarda

---

değil, kiracı ve alacaklı oldukları için aldatmak istemektedir. Yani gerçek amacı mirasçıdan mal kaçırmak değildir.

[19] Özkaya, s. 347.

[20] A.g.e., s. 349.

[21] A.g.e., s. 351.

bir şekle bağlı değildir; fakat tapulu taşınmazların devrine ilişkin sözleşmelerin resmi şekilde düzenlenmesi zorunludur. Bu sebeple tapulu taşınmazlarda resmi şekle uyulmaması sözleşmenin geçersiz olmasına neden olacaktır. Bunun yanı sıra görünüşteki işlem ise tarafların iradelerine uygun olmaması sebebiyle geçersizdir.

C. Muris Muvazaasının Nedenleri

1. Mirasbırakanın yaşlılığında ve ölümünden kısa süre önce yaptığı temlikler

Muvazaalı temliklerin çoğunluğu mirasbırakanın ölümünden çok kısa bir süre önce veya yaşlılığında söz konusu olmaktadır[22]. Zira bu zamanlarda mirasbırakan yanında yaşadığı kişilerin baskılarına karşı çıkamamaktadır. Aynı zamanda bu dönemlerde mirasbırakanın hasta olması, karşı koyma ya da sağlıklı düşünme yetisinde kayıpların mevcut olması oldukça mümkündür. Bu sebeple zayıf zamanlarında mirasbırakanın yanında bulunan kişilerin onu daha kolay etki altına alacağı da kaçınılmazdır.

2. Erkek çocuklarının kızlara üstün tutulması

Toplumumuzda erkek çocuğun üstün tutulması türlü nedenlere dayandırılmaktadır. Bunlara örnek olarak, erkeğin ailenin devamlılığını sağlayacak olması, aileyi koruyacağı gibi ekonomik nedenler ile toplumsal ve ailevi anlayışlar ve dini nedenler verilebilir. Bu sebeple genellikle kız çocuklardan mal kaçırılmakta erkek çocuklar lehine muvazaalı temlikler yapılmaktadır.

3. İkinci ya da son eşin baskısı

Mirasbırakan birden çok kez evlendiyse, sonraki ya da son eş, kendisine daha çok mal kalmasını isteyerek mirasbırakan üzerinde baskı kurabilir. Bu doğrultuda, mirasbırakan sonraki ya da son eşini ve onlardan olan çocuklarını daha üstün duruma getirmek için, eski eşlerinden ve çocuklarından mal kaçırmak isteyebilir.

4. Zayıf durumda olan mirasçının güçlendirilmesi

Muvazaalı temliklerden bir başkası da zayıf durumda olan mirasçının güçlendirilmesidir. Örneğin mirasbırakan ekonomik bağımsızlığını elde etmiş mirasçısına nazaran, güçsüz durumda olan ve henüz iş hayatını kuramamış bir başka mirasçını korumak isteyebilir. Bu durumda da zayıf mirasçısı lehine muvazaalı temlikler yapabilir.

5. Miras bırakanın kendisine olumlu yaklaşanlara yaptığı temlikler

Muris muvazaası nedenleri arasında en az karşılaşılan neden de olsa, mirasbırakanın kendisine olumlu yaklaşanlar lehine, onlara olan minnet duygusunu göstermek amacıyla, muvazaalı temlik yapması da mümkündür.

[22] Çavuşoğlu, Erhan. "Taşınmazlar Üzerinde Mülkiyeti Devir Amacı Güden İşlemlerde Muvazaa", s. 73.

D. Muris Muvazaasının Hükümleri

Muris muvazaası nitelikli muvazaadır[23]. Burada görünüşteki işlem ve gizli işlem mevcuttur. Bunun normal sonucu görünüşteki işlemin muvazaa sebebiyle geçersiz olması fakat gizli işlemin geçerli olmasıdır[24]. Görünüşteki işlem, yani satış işlemi tarafların iradelerine aykırı olması sebebiyle hükümsüzdür. Öte yandan kural olarak geçerli sayılmakla birlikte, eğer gizli işlem de şekle aykırı yapıldıysa hükümsüz olacaktır.

Saklı paylı mirasçılar muvazaalı satışın hükümsüzlüğünü tespit ettirecektir. O halde işlemin muvazaalı olduğunu iddia eden kişi ispat yükü altındadır. Örneğin taşınmaz satım sözleşmesinde muvazaa iddiası söz konusuysa, bu işlem resmi şekilde yapıldığına göre, HMK m. 201 uyarınca bu iddia ancak yazılı delille ispatlanabilir. Öte yandan muvazaanın tarafı olmayan üçüncü kişiler, muvazaanın varlığını HMK m. 203/4 uyarınca her türlü delille ispat edebilir. Bu sebeple satış sözleşmesinin muvazaalı olduğunu yazılı bir delile gerek kalmaksızın, her türlü delille örneğin tanık dinleterek de ispatlayabilirler[25].

Uygulamada en çok karşılaşılan ispat şekilleri şunlardır: Miras bırakanın malını satmaya gereksinimi olmaması, kendisine kazandırma yapılanın alım gücü bulunmaması, mirasbırakan malını ölümüne çok yakın bir zamanda satmasına rağmen terekede satış bedelinin karşılığının bulunmaması, mirasbırakanın az mal satarak çok para elde etmek imkanı varken, çok mal satarak az para elde etmesi[26], sözde alıcının mirasbırakan ile ilişkisi, ölünceye kadar bakma sözleşmelerinde ise mirasbırakanın bakılmaya gereksinimi olmadığı gibi hususlar ispatlanmalıdır. Bunların yanı sıra, mirasçılık belgeleri, aile nüfus kayıtları, psikolojik nedenler, kızma, küsme, istenmeyen evlilikler, tarafların özel durumları, toplum ve aile düzeni, aynı mirasbırakanla ilgili daha önce muvazaa davası mevcut olup bunun kesin hükümle sonuçlanmış olması gibi durumlar incelenmelidir.

Eğer gizli işlem şekil şartına tabi bir işlemse; fakat görünüşteki işlem şekil şartına uyularak yapılmışsa, baskın görüşe göre muvazaalı işlemin şekil şartına uygun olarak yapılmış olmasının gizli işlemi kurtarmayacağı ve gizli işlemin geçersiz olacağıdır[27]. Bu durumda tenkis davası açılmasına gerek kalmaz. Zira yukarıda bahsedildiği üzere görünüşteki işlem tarafların iradelerine uymadığı için muvazaa sebebiyle, gizli işlem ise şekil şartı eksikliği nedeniyle hükümsüzdür. Bu durumda taşınmaz mirasbırakanın terekesinden çıkmamıştır. O halde sadece bir yolsuz tescil söz konusudur. TMK m. 1025 uyarınca yolsuz tescilin düzeltilmesi davası açılması yeterli olacaktır[28]. Örneğin mirasbırakan malını erkek çocuğuna bırakmak istemesi nedeniyle, aslında erkek çocuğa bağışladığı taşınmazını satış gibi gösterirse, görünüşteki satış işlemi tarafların iradeleri bu yönde olmadığından muvazaa sebebiyle hükümsüz olduğu gibi, gizli işlem de tapu sicil memuru önünde resmi şekilde bağışlama sözleşmesi yapılmadığı için şekil şartına aykırılıktan hükümsüz sayılacaktır[29]. Bu durumda erkek çocuk lehine mevcut yolsuz

[23] Kayhan, Fahrettin. "Taşınmaz Mülkiyetinin Naklinde Muris Muvazaası", s. 184.
[24] Dural, s. 263.
[25] Serozan, Rona, Baki İlkay Engin. *Miras Hukuku*, s. 233.
[26] Özuğur, s. 887.
[27] Dural, s. 263.
[28] Serozan, s. 234.
[29] Serozan, s. 234.

tescilin düzeltilmesi istenecektir. Yolsuz tescilin düzeltilmesini dava hakkına yalnızca saklı paylı mirasçılar sahip değildir. Saklı paylı olmayan mirasçılar da bu davayı açabileceklerdir.

Yargıtay 1974 tarihli içtihadı birleştirme kararında, görünüşteki taşınmaz satış sözleşmesinin muvazaa sebebiyle, gizli bağışlamanın ise şekle aykırılıktan ötürü batıl olduğunu belirtmiş ve saklı paylı olsun veya olmasın "miras hakkı çiğnenen" her mirasçının bunu dava edebileceğini ve bunların senede dayanma zorunluluğu olmadığını, muvazaayı tanık dinletmek de dahil olmak üzere her türlü delille ispat edebileceklerini kabul etmiştir. İlgili Yargıtay kararları, güncel duruma da ışık tutmak suretiyle aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

E. Muris Muvazaası Davası

1. Taraflar

a. *Davacı*

Muris muvazaasına dayalı tapu iptal ve tescil davasını, saklı paylı olsun veya olmasın dava açmakta hukuki yararı bulunan, bir başka ifadeyle miras hakkı çiğnenen tüm mirasçılar açabilir[30]. Mirasçılar, yasal, iradi mirasçılar olabileceği gibi, evlatlıklar da olabilir. Öte yandan muris davasına dayalı tapu iptal ve tescil davasını açamayacak olan kişiler de incelenmelidir. Mirası reddeden, miras hakkından feragat eden ve mirastan çıkarılan kişiler bu davayı açma hakkını haiz değildir.

Dava açma hakkı halefiyetten değil, bizzat mirasçının kendisine ait haktan doğmaktadır. Bu sebeple dava açan mirasçı veya mirasçılar, tereke iştirak halinde bulunsa dahi pay oranında tapu iptal ve tescil isteyebilirler[31]. Diğer bir ifadeyle, diğer mirasçılarının olurunun alınmasına ya da temsilci atanmasına gerek yoktur. Miras hakkı çiğnenen her mirasçı, muris muvazaasına dayalı tapu iptal ve tescil davası açabilir. Bununla birlikte dava açan mirasçı, pay oranında tapu iptali ve tescil istememiş fakat taşınmazın terekeye döndürülmesini istemişse dava dışı diğer mirasçıların da olurlarını alması veya temsilci ile davaya devam edilmesi gerekmektedir.

İncelenmesi gereken bir diğer husus da, dava açan mirasçının muvazaalı temlik tarihinde mirasçı olması gerekip gerekmediğidir. Bir kısım hukukçular, dava açan mirasçının bu tarihte mirasçı olması gerekmeyeceğini savunmaktadır. Bunu savunan hukukçuların nedenlerini şu şekilde açıklamak mümkündür: Öncelikle muvazaalı temlik yapan kişinin sadece bir ya da birkaç mirasçıdan değil, tüm terekeden mal kaçırdığı kabul edilmektedir. Bu sebeple her mirasçının terekede hakkı bulunmaktadır. O halde muvazaalı temlik tarihinde mirasçı olmayıp, mirasbırakanın ölümünde mirasçı olan kişilerin de terekede hakkı olacaktır. Bunların bu davayı açma hakkını haiz olmadıkları

[30] Özuğur, s. 883.
[31] Özkaya, s. 369.

düşünülemez. Bunun yanı sıra, eğer bir mirasçı sadece kendi payı oranında tapu iptal ve tescil davası açmazsa ve taşınmazın terekeye döndürülmesini isterse, mirasbırakan öldüğünde mirasçılık sıfatını haiz olan kişinin, bundan yararlanacak olacağı kuşkusuzdur. O halde başkasının açacağı davadan yararlanabileceğinden şüphe duyulmayan kişinin kendisinin dava açmasına imkan tanınmaması son derece çelişkilidir ve miras hukuku mantığına da ters düşmektedir[32]. Üçüncü olarak, kök miras bırakanın muvazaalı işlemine karşı mirasçılardan biri dava açmamış olsa bile, onun ölümünün ardından mirasçıları dava açma hakkını haizdir. Nitekim muvazaalı temlik sonradan verilen icazet ile, belirli bir sürenin açılması ile ya da dava açılmaması durumlarında geçerli hale gelmez. Mirasçı dava açmasa bile, dava açma hakkından vazgeçmiş sayılamaz. Bu sebeple onun mirasçıları da dava açabilmelidir.

Bu görüşün aksini savunan hukukçulara göre ise, mirasçıların payları oranında tapu iptal ve tescil davası açmanın yanı sıra, taşınmazın terekeye döndürülmesini isteme hakkı vardır. Bu durumda taşınmazın terekeye döndürülmesini isteme hakkını kullanmayıp payı oranında tapu iptal ve tescil davası açan mirasçı, dava ve talep hakkını kısıtlamaktadır. Aynı zamanda mirasçının dava açmamış olması, bunu istemediği anlamında gelecektir. Zira mirasçı dava açmayarak, kazandırmanın muvazaalı temlik yapılan kişide kalmasına göz yummuştur. Bu sebeple de dava açmayan mirasçının mirasçıları da bu davayı açma hakkını haiz değildir.

Bu görüş de kimi yazarlarca eleştirilmektedir. Eleştirinin dayanağı ara miras bırakanın, açıkça hakkından feragat etmemişse[33], muvazaalı sözleşmenin geçersiz olup, bir kimse dava açmadı ya da sonradan icazet verdi diye geçerli hale gelmeyecek olmasıdır. Ara miras bırakanın dava açmamış olması, onun mirasçısının da dava açma hakkını ortadan kaldırmaz.

Son olarak eğer mirasçı taşınmazın terekeye döndürülmesini istememiş de, payı oranında tapu iptal ve tescil davası açmış olması, onun daha sonradan taşınmazın terekeye döndürülmesine ilişkin dava açmasına engel teşkil etmez.

b. *Davalı*

Muvazaa davası, tarafların iradeleri aslında bağışlama olmasına rağmen, işlemi satış olarak gösteren mirasbırakan ile bunu devralan alıcıya karşı açılabilir. 1974 tarihli içtihadı birleştirme kararında yalnızca, bağışlama yerine satış yapılmasında muvazaa olduğu kabul edilmişse de, öğretide ölünceye kadar bakma sözleşmeleri de bu kapsamda kabul edilmektedir.

[32] A.g.e, s. 372.

[33] Özkaya, s. 373. Ara miras bırakan, miras bırakanın muvazaalı olarak bir üçüncü kişiye ya da diğer mirasçılardan birine yaptığı kazandırmadaki payını istemediği belirterek, hakkından feragat etmişse, bu feragati mirasçısını bağlar. Bu sebeple ara miras bırakanın mirasçısı, muris muvazaasına dayalı tapu iptal ve tescil davası açamayacaktır.

Bunların yanı sıra muris muvazaasında işlemin tarafı olmayan ancak bu işlemin muvazaalı olduğunu bilerek, işbirliği içinde kötüniyetle taşınmazı temellük eden üçüncü şahıs da davalı olabilir[34].

Eğer miras bırakan para bağışında bulunmuş ve bağışta bulunduğu kişi de bu parayla taşınmaz satın almışsa, o kişi aleyhine dava açılamayacağı kabul edilmektedir.

Miras bırakan mal kaçırmak için bir şirket kurmuşsa ve taşınmazını bu şirkete satış gibi göstermek suretiyle bağışlamışsa, şirket de davalı olarak gösterilebilir.

Mirasbırakan, mirasçısının taşınmazdan yararlanmasını önlemek amacıyla taşınmaz üzerinde muvazaalı olarak uzun süreli intifa hakkı tesis etmişse, mirasbırakan öldükten sonra lehine intifa hakkı kurulan kişi aleyhine de dava açılabileceği kabul edilmektedir[35]. Bu husus kabul edildiğine göre sükna hakkı sahibine karşı da dava açılabilmelidir.

Öte yandan eğer uzun süreli kira ya da ipotek şerhi verilmişse, burada muvazaaya dayalı olarak dava açılamayacağı kabul edilmektedir[36].

2. Deliller

Muris muvazaası davasında mirasçı üçüncü kişi olarak hareket etmektedir. Mirasçının her tür delile başvurması mümkündür. Uyuşmazlığın özelliğine göre tapu kayıtları, banka hesapları, kadastro tutanakları, vergi makbuzları, elektrik, su, doğalgaz makbuzları, mektup ve benzeri yazışmalar, tanık, bilirkişi incelemesi, keşif ve bunlara benzer başkaca deliller gösterilebilir.

3. Yetkili Mahkeme

Tenkis davalarında HMK m. 11/I-a hükmüne göre ölen kimsenin son yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Eğer bir taşınmaz söz konusu ise; HMK m. 12/I'e göre "Taşınmaz üzerindeki ayni hakka ilişkin veya ayni hak sahipliğinde değişikliğe yol açabilecek davalar ile taşınmazın zilyetliğine yahut alıkoyma hakkına ilişkin davalarda, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir."

Davaya konu taşınmazlar birden fazlaysa ve her biri ayrı mahkemelerin yetkisi içine giriyorsa HMK m.12/III'e göre taşınmazlardan birinin bulunduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır.

4. Görevli Mahkeme

Muris muvazaası davasında görevli mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 2/I'de yer alan "Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine

[34] Özuğur, s. 886.
[35] Özkaya, s. 376.
[36] A.g.e., s. 376.

bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir" hükmü uyarınca asliye hukuk mahkemeleridir.

5. Süre

Muris muvazaası davası miras bırakanın ölümünden sonra açılabilir. Muris muvazaası davasında zamanaşımı ve hak düşürücü süre yoktur.

6. Tapu İptal ve Tescil Davası ile Tenkis Davası İlişkisi

Muvazaaya dayalı tapu iptal ve tescil davası birbirlerinden farklı davalardır; fakat uygulamada çoğunlukla bu iki dava terditli olarak açılmaktadır. Bu iki dava arasındaki benzerlikler şu şekildedir: Her iki dava da mirasbırakanın yaptığı temlikler hakkında açılır ve terekeyi ilgilendirir. Bunun yanı sıra davacılar her iki davayı da tek başlarına açabilecekleri gibi, kademeli olarak da açabilirler. Bu doğrultuda davaların birleştirilmesi de mümkündür. Her iki dava devam ederken, tenkis davası hakkında karar verilirse, tapudaki işlemin geçerli olduğu kabul edilmiş olur. Bu sebeple de muvazaa davasına devam edilmez. Bununla birlikte muvazaa davası kabul edilirse, tenkisle ilgili dava konusuz kalacaktır[37].

Bu iki davanın birbirinden farklarını ise kısaca şu şekilde açıklamak mümkündür: Öncelikle tenkiste, mirasbırakan devir iradesinde ve bedelde samimidir. Yani tarafların gerçek iradeleri sözleşmeye yansımıştır. Öte yandan muvazaa davalarında tarafların iradeleri muvazaalı sözleşmenin yapılması yönünde değildir. Bu fark uyarınca ikinci olarak, tenkis davası geçerli sözleşmelerde söz konusu olurken, muvazaa davası geçersiz sözleşmelerde mümkündür. Üçüncü olarak muris muvazaası davası süreye tabi değildir. Bunun yanı sıra muris muvazaası saklı paylı olsun olmasın hakkı zedelenen tüm mirasçılar tarafından açılabilecek olmasına rağmen, tenkis davası sadece saklı paylı mirasçılar tarafından açılabilir.

IV. İLGİLİ KARARLAR

A. İçtihadı Birleştirme Kararları

1. 07.10.1953 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı

1953 tarihli içtihadı birleştirme kararında iki önemli görüş yer almaktadır. Bunlardan birincisi tapu memuru önünde yapılan satış sözleşmesinde, tarafların iradelerinin satış olmayıp bağışlama olduğu anlaşılırsa satış akdi geçersiz olur. Tapu memuru önünde taraflar bağışlama yönünde beyanda bulunmadıkları için, bağışlama sözleşmesi de kurulmaz. İkinci olarak ise gerçek isimlerden başka bir isim kullanılarak sözleşmeye yabancı bir kimse lehine tapu sicilinde tescil yapılırsa, temlike esas olan sözleşme geçersiz olur.

[37] A.g.e., s. 377.

2. 01.04.1974 tarih 1/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı

1974 tarihli içtihadı birleştirme kararı, o zamandan bugüne Yargıtay'ın muris muvazaasına ilişkin hemen hemen her kararında atıf yaptığı bir karardır. İçtihadı birleştirme kararı alınmasının neden gerektiği kararda şu şekilde açıklanmıştır. "Bir kimsenin; mirasçısını miras hakkından yoksun etmek amacıyla; tapu sicilinde kayıtlı taşınmaz malını, tapu sicil memuru önünde iradesini satış biçiminde açıkladığının gerçekleşmemiş olması durumunda, saklı pay sahibi olan mirasçıların, tenkis ya da mirasta iade davası açmak haklarını kullanmayıp Borçlar Kanunu`nun 18. maddesine dayanarak muvazaa nedeniyle tapu kaydının iptalini isteyebilip isteyemeyecekleri ve saklı pay sahibi olmayan mirasçıların da aynı davayı açmak yetkisine sahip olmadıkları ve miras bırakanın bu davranışının, Medeni Kanun`un 603. maddesinin 2. fıkrası gereğince o taşınmazı iade etmekten ayrık tutmuş bulunduğu anlamına gelip gelmediği konusunda Yargıtay'ın iki kararı arasında içtihat aykırılığı bulunduğu ve bu aykırılığının içtihatların birleştirilmesi yoluyla giderilmesi gerektiği saptanmıştır".

1974 tarihli içtihadı birleştirme kararının tez ve antitezlerini şu şekilde sıralamak mümkündür[38]:

a. *Sözleşmeye taraf olmayan mirasçının müstakil dava hakkı yoktur*

BK m. 18'deki muvazaa kavramı ile MK m. 507/4'teki tenkis kavramı farklıdır. Bir sözleşmenin tarafı olmayan bir kimse, başkalarının yaptığı sözleşmeye dayanarak onlar arasında doğan hukuk bağını, açacağı davaya dayanak yapamaz[39]. Bu sebeple mirasçılar muris muvazaasına dayalı dava açamayacaktır. Ancak burada unutulmaması gereken bir husus da miras hakkından yoksun kalan kimse külli halefiyet ilkesi uyarınca halef olarak değil, üçüncü kişi olarak dava açabilir. Yani mirasçı üçüncü kişi olarak hareket edebilir. Nitekim mirasçı miras hakkından, mirasbırakan ile alıcının yaptığı işlem sebebiyle yoksun kalmıştır.

b. *Özel hüküm varken genel hükme gidilmez*

MK m. 507/4'teki hüküm özel bir hükümdür. Öte yandan BK m. 18'deki hüküm genel niteliktedir. "Özel hüküm, genel hükümden önce gelir" ilkesi uyarınca genel hükme gidilmemesi ve dava hakkının varlığının, biçiminin ve sınırının MK m. 507/4 uyarınca belirlenmesi gerekir[40].

c. *Muvazaalı işlemlerde iyiniyet söz konusu olmadığı için MK m. 507/4'ün muvazaayla ilişkisi yoktur*

MK m. 508'de iyi niyetli kişinin şeyi elinden çıkarmışsa, ölüm gününde elinde kalan değerin tenkise tabi olacağı düzenlenmiştir. Muris muvazaasında ise iyiniyetin bulunması söz konusu değildir.

---

[38] Yavuz, s. 59-61.
[39] A.g.e., s. 59.
[40] Karayalçın, Yaşar. *Mirasbırakanın Muvazaası Mı? Tasarruf Özgürlüğü Ve Saklı Payın Korunması Mı?*, s. 98.

d. *Ölenin son arzusuna saygı gösterilmelidir*

BK m. 18 uyarınca iptal davası açıldığı zaman ölenin son arzusuna saygı gösterilmesi ilkesi ihlal edilmiş olur; fakat burada üzerinde durulması gereken bir husus ölenin son arzusuna saygı duyulmasının onun ancak hukuka uygun tasarrufları için söz konusu olacaktır[41].

e. *Muvazaa nedeniyle satış sözleşmesi geçersiz sayılsa bile gizli hibe sözleşmesi şekle tabi olsa dahi geçerlidir*

Bu husus 27.03.1957 tarih 12/2 sayılı şufa ile ilgili içtihadı birleştirme kararında belirlenmiştir.

f. *Murisin eylemi MK m. 669/2 uyarınca o taşınmazı ayrık tutmak istediği anlamına gelir*

Muris aslında bağışlama yapmak isterken, bunu satış olarak göstermektedir. Bu doğrultuda tapu memuru önünde satılmış gibi ifade edilmiştir. Bu durumda murisin o taşınmazı ayrık tutmak istediği kabul edilebilir.

Sonuç olarak "Bir kimsenin; mirasçısını miras hakkından yoksun etmek amacıyla, gerçekte bağışlamak istediği tapu sicillinde kayıtlı taşınmaz malı hakkında tapu sicil memuru önünde iradesini satış doğrultusunda açıklamış olduğunun gerçekleşmiş bulunması halinde, saklı pay sahibi olsun ya da olmasın miras hakkı çiğnenen tüm mirasçılarının, görünürdeki satış sözleşmesinin Borçlar Kanunu`nun 18. maddesine dayanarak muvazaalı olduğunu ve gizli bağış sözleşmesinin de şekil koşulundan yoksun bulunduğunu ileri sürerek dava açabileceklerine ve bu dava hakkının geçerli sözleşmeler için söz konusu olan Medeni Kanun`un 507. ve 603. maddelerinin sağladığı haklara etkili olmayacağına", Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 1.4.1974 günlü ikinci toplantısında oyçokluğuyla karar verilmiştir.

B. Güncel Yargıtay Kararları

1. Genel Olarak

Yukarıda bahsedilen 1974 tarihli içtihadı birleştirme kararında mirasbırakanın aslında bağışlamak istediği taşınmazını satış gibi göstererek temlik etmesi durumu incelenmiştir. Öğretide bu husus daha geniş olarak algılanmıştır. Örneğin ölünceye kadar bakma sözleşmelerinde de muris muvazaası söz konusu olacaktır[42]. Aşağıda ölünceye kadar bakma sözleşmelerinde muris muvazaasının var olup olmadığını, buna ilişkin olarak Yargıtay'ın aradığı ve aramadığı koşulları yansıtması bakımından 2013 ve 2014 tarihli Yargıtay 1. Hukuk Dairesi ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararları incelenmiştir. Her iki kararda da muvazaa bulunmadığına karar verilse de, bu kararlar ölünceye kadar bakma sözleşmelerinde muris muvazaasının ne zaman var olacağına dair yol gösterici niteliktedir.

[41] Yavuz, s. 61.
[42] A.g.e., s. 329.

2. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, E. 2013/9364, K. 2013/12674, T. 17.09.2013 Kararı

Yargıtay 1. Hukuk Dairesi kararında öncelikle muris muvazaasını tanımlamıştır. Muris muvazaasının niteliği itibariyle nispi muvazaa türü olduğunu belirtmiştir. Daha sonra kararda 1.4.1974 tarih 1/2 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına atıf bulunmaktadır. Bu doğrultuda saklı pay sahibi olsun veya olmasın miras hakkı çiğnenen tüm mirasçılar dava açarak resmi sözleşmenin muvazaa sebebiyle geçersizliğinin tespitini ve buna dayanılarak oluşturulan tapu kaydının iptalini isteyebilecekleri kabul edilmiştir.

Somut olayda ölünceye kadar bakma sözleşmesi mevcuttur. Burada muvazaa olup olmadığının belirlenebilmesi açısından daire, "ülke ve yörenin gelenek ve görenekleri, toplumsal eğilimleri, olayların olağan akışı, miras bırakanın sözleşmeyi yapmakta haklı ve makul bir nedeninin bulunup bulunmadığı, davalı yanın alış gücünün olup olmadığı, satış bedeliyle sözleşme tarihindeki gerçek değer arasındaki fark, taraflarla miras bırakan arasındaki beşeri ilişki" gibi olgulardan yararlanılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Kararda sonuç olarak, semenin bir başka ifadeyle malın bedelinin ise mutlaka para olması şart olmayıp belirli bir hizmet ya da emek de olabileceği kabul edileceği ve açıklanan ilkeler çerçevesinde değerlendirildiğinde miras bırakanın gerek irade ve amacının diğer mirasçılardan mal kaçırma olmadığı, akitte gösterilen bedel gerçek bedel arasında fahiş fark var ise de, bu hususun tek başına muvazaanın kanıtı sayılamayacağı sonucuna varılmıştır.

3. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2013/1-77, K. 2013/1007, T.03.07.2013 Kararı

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bu kararında da 1974 tarihli içtihadı birleştirme kararına atıf yapmak suretiyle öncelikle muris muvazaasının tanımını yapmıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere görünüşteki ölünceye kadar bakım sözleşmesi tarafların gerçek iradelerine uymadığından, gizli sözleşme de şekil koşullarından yoksun bulunduğundan, miras hakkı çiğnenen tüm mirasçılar resmi sözleşmenin muvazaa nedeniyle geçersizliğinin tespitini ve tapu kaydının iptalini isteyebilirler.

Yargıtay bu sözleşmenin yapılmasında "miras bırakanın sözleşmeyi yapmakta haklı ve makul nedeninin bulunup bulunmadığı, bakım borçlusu ve diğer mirasçılarla ilişkileri, murisin yaşı, sağlık durumu, temlik edilen malın tüm mamelekine oranı gibi olgulardan yararlanılmasında zorunluluk" olduğunu belirtmiştir.

Karara konu olayda bakım borçlusunun temlik edenin oğlu olmasının, kendisine bakım koşuluyla temlik yapılmasına mani olmayacağı kabul edilmektedir. Öte yandan ölünceye kadar bakım sözleşmeleri ivazlı akitlerden olup bu tür temliklerde tenkis hükümlerinin de uygulanamayacağı kuşkusuzdur.

Yargıtay tüm bu hususları göz önünde tutarak temlikteki asıl amacın mirasçıdan mal kaçırmak olmadığını; ölünceye kadar bakıp gözetme olduğunu, muvazaa ile illetli bulunmadığı kabul etmek gerektiğini belirtmiştir.

V. SONUÇ

Muris muvazaası, bir kimsenin mirasçısını miras hakkından yoksun bırakmak amacıyla, yaptığı ivazsız kazandırmaları satış gibi göstermesidir. Bu sayede mirasbırakan bazı ya da tüm mirasçılarını miras haklarından yoksun bırakmak ve bunların bu malları tekrar almalarını önlemek istemektedir. Bunun sebepleri kısaca belirtilecek olursa ailevi, toplumsal ve psikolojik olabilir.

Muris muvazaasının can alıcı noktalarından birini oluşturan husus, bunun hükümlerine ilişkin olup, davayı kimin açıp kimin açamayacağına ilişkindir. Bu husus 1974 tarihli içtihadı birleştirme kararında karara bağlanmıştır. 1974 tarihli içtihadı birleştirme kararında "bir kimsenin; mirasçısını miras hakkından yoksun etmek amacıyla, gerçekte bağışlamak istediği tapu sicillinde kayıtlı taşınmaz malı hakkında tapu sicil memuru önünde iradesini satış doğrultusunda açıklamış olduğunun gerçekleşmiş bulunması halinde, saklı pay sahibi olsun ya da olmasın miras hakkı çiğnenen tüm mirasçılarının" muvazaa davası açma hakkı olduğu belirtilmiştir. Kararda sadece gerçekte bağışlamak istemesinde rağmen mirasbırakanın satış gibi göstermesinden bahsedilmekle birlikte, öğretide ölünceye kadar bakma sözleşmelerinin de bu kapsamda ele alınması gerektiği kabul edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın son kısmında ölünceye kadar bakma sözleşmelerinde muris muvazaasına ilişkin olarak 2013 ve 2014 tarihli Yargıtay 1. Daire ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına yer verilmiştir.

Uygulamada muris muvazaası ile oldukça sık karşılaşılmakla birlikte, mevzuatta bu hususu düzenleyen çok fazla hüküm bulunmamaktadır. Öte yandan muris muvazaası Yargıtay içtihatları ve öğreti ile ayrıntılı olarak şekillenmiştir. Muris muvazaasının özellikle Yargıtay kararları ve öğretideki görüşler doğrultusunda şekillenmesi sebebiyle, bu kavrama ilişkin bazı hususlarda tartışmalar bulunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada farklı görüşlere yer verilmiş ve tez, antitez şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

VI. KAYNAKÇA

Kitaplar

Dural, Mustafa, Turgut Öz. *Türk Özel Hukuku Miras Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013.

Karayalçın, Yaşar. *Mirasbırakanın Muvazaası Mı? Tasarruf Özgürlüğü Ve Saklı Payın Korunması Mı?* Ankara: Turhan Kitabevi, 2000.

Kiper, Osman. *Muvazaa (Mirasçıdan Satış Görünümüyle Mal Kaçırma), Tenkis, Mirasta Geri Verme, Mirasta Hakediş (İstihkak) Davaları*. Ankara: Adil Yayınevi, 1998.

Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2010.

Oğuzman, Kemal, Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012.

Özkaya, Eraslan. *İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2003.

Özuğur, Ali İhsan. *Tenkis Muvazaa Mirasta İade Davaları*. Ankara: Adil Yayınevi, 1999.

Serozan, Rona, Baki İlkay Engin. *Miras Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2014.

Yavuz, Nihat. *Muvazaa, İnançlı İşlem, Nam-ı Müstear ve Kanuna Karşı Hile Davaları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2008.

Makaleler

Çavuşoğlu, Erhan. "Taşınmazlar Üzerinde Mülkiyeti Devir Amacı Güden İşlemlerde Muvazaa." (2008)

Günay, Meryem. "Roma Hukukundan Günümüze Muvazaa Kavramı." (2007)

Kayhan, Fahrettin. "Taşınmaz Mülkiyetinin Naklinde Muris Muvazaası."

Dergiler

İstanbul Barosu Dergisi Mart-Nisan 2013, Cilt: 87, Sayı: 2013/2.

İstanbul Barosu Dergisi, Eylül Ekim 2014; Cilt: 88, Sayı: 2014/5.